

10. 1. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Podnikatel a oddlužení? Od 1. 1. 2014 definitivně ano.

V rámci velké revizní novely insolvenčního zákona č. [294/2013](#) Sb. bude otevřena možnost řešit úpadek oddlužením i u osob, které jsou podnikateli. Ačkoli se zdá, že se jedná o výrazný posun, dosavadní judikatura k tomuto závěru dlouhodobě směřovala a lze říci, že se jedná pouze o promítnutí dosavadní judikatury do textu zákona. Otázkou zůstává, jak se vypořádá soudní praxe se skutečností, že dosavadní koncepce oddlužení (zejména pak plnění splátkovým kalendářem) byla „šitá na míru“ nepodnikatelům.

Dosavadní stav právní úpravy

Dosavadní ustanovení § 389 insolvenčního zákona (dále jen „IZ“) znělo tak, že *dlužník, který není podnikatelem, může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo jeho hrozící úpadek řešil oddlužením. Jiná osoba než dlužník není oprávněna návrh na oddlužení podat* (odst. 2). Vzhledem k případům nespádajícím jednoznačně ani do jedné z kategorií (například osoba-nepodnikatel, která má dřívější podnikatelské závazky nebo takové závazky přijala či se za ně zaručila), výkladová praxe vytvořila dvě základní podmínky subjektivní přípustnosti oddlužení. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 21. 4. 2009 sp. zn. 29 NSČR 3/2009 uzavírá, že vládní návrh opustil koncepci, ve které měl možnost oddlužení i drobný podnikatel a uvádí definici: *Dlužníkem, „který není podnikatelem“, se ve smyslu ustanovení § 389 odst. 1 insolvenčního zákona rozumí taková fyzická nebo právnická osoba, která není zákonem považována za podnikatele a současně nemá závazky (dluhy) vzešlé z jejího podnikání.* Takový závěr byl obecně přijímán soudní praxí[1] i například stálou expertní pracovní skupinou pro insolvenční právo ustanovenou při Ministerstvu spravedlnosti[2].

Nejvyšší soud také předestřel další korektivy v přípustnosti oddlužení, pokud by výše podnikatelského dluhu byla oproti ostatním dluhům bezvýznamná a odmítnutí oddlužení by se jevílo jako zjevně nepřiměřené. Soud tak má při rozhodování o přípustnosti oddlužení přihlídnout zejména k době vzniku konkrétního dlužníkovy závazku z podnikání, době ukončení dlužníkovy podnikání, četnosti neuhrazených dlužníkových závazků z podnikání, k výši konkrétního dlužníkovy závazku z podnikání v porovnání s celkovou výší všech dlužníkových závazků a k tomu, zda věřitel, o jehož pohledávku jde, je srozuměn s tím, že tato pohledávka bude podrobena režimu oddlužení. Dále se také postupně uvolnila cesta pro sanaci podnikatelských dluhů, za které se dlužník-nepodnikatel pouze zaručil[3] a Nejvyšší soud ve svých judikátech také akcentoval možnost dosáhnout oddlužení od obchodních závazků, pokud s tímto řešením úpadku budou obchodní věřitelé souhlasit.[4]

Druhá uvedená podmínka, tedy nutnost, aby osoba nebyla podnikatelem dle hmotného práva, byla také překonána. Vrchní soud v Praze ve svém usnesení č. j. 3 VSPH 1378/2011 - A - 14 došel k závěru, že není nutno činit rozdíl mezi osobou-nepodnikatelem a dlužníkem, který se snaží získávat své příjmy „jinou výdělečnou činností“ (v tomto případě na základě živnostenského podnikání), pokud sanuje dluhy, jež nejsou z podnikatelské činnosti. Opírá se o zdůvodnění, že podstatou přípustnosti oddlužení je nemožnost tímto způsobem sanovat podnikatelské závazky a není tedy důvod odpírat dobrodiní oddlužení osobě, která si opatřuje pravidelný výdělek jako osoba samostatně výdělečně činná. Takový závěr nabídl Vrchní soud v Praze i ve svém rozhodnutí č. j. 1 VSPH 280/2010 - A - 12.

Reflexe soudní praxe a nová úprava

Výkladem se soudní praxe dostala dle našeho názoru zcela mimo ustanovení § 389 IZ, které zapovídá oddlužení osobě, která je podnikatelem a tak vytvořila stav, který je v rozporu s jazykovým výkladem daného ustanovení. Je otázkou, zda by opravdu jazykovým výkladem docházelo k rozporu s účelem zákona a přepjatému formalismu[5], aby toto dávalo soudu legitimitu se takto odchýlit od textu zákona. Rozdílnost právního postavení podnikatele a zaměstnance je daleko širší, než pouze rozdílnost charakteru závazků a jiný okruh věřitelů. Ačkoli lze vyložit účel ustanovení jako ochranu obchodních věřitelů před „vnucením“ osvobození dlužníka od jejich závazků a jako zákaz přenášení podnikatelského nezdaru na obchodní partnery[6], nelze pominout, že i další odlišnosti jsou naprosto zásadní. Ať už se jedná o odpovědnost za škody, ochranu před ztrátou výdělků, způsob zajišťování práce a výdělků, daňové aspekty, riziko druhotné platební neschopnosti partnerů či změny nákladů na podnikání, všechny tyto skutečnosti mají významný vliv na udržení pravidelného příjmu, který je při oddlužení plněním splátkového kalendáře nezbytný. U případů, kdy dlužník pod tlakem zaměstnavatele pracuje na živnostenský list a v důsledku by tak docházelo k zřejmé nespravedlnosti v nemožnosti oddlužení tohoto dlužníka, by přitom soudu postačilo posouzení konkrétního vztahu jako pracovně-právního dle jeho obsahu (nikoli jako podnikání), což je v souladu s pracovněprávní judikaturou[7]. Požadavek, aby osoba podrobená režimu oddlužení disponovala určitou jistotou příjmu (v protikladu s podnikatelským rizikem), není dle našeho názoru beze smyslu, tím více pokud úmysl podnikat je svobodnou volbou se všemi důsledky, které tato činnost přináší (jak pozitiva, tak i negativa). Koneckonců dosavadní judikatura nevyslyšela žádné námitky, opírající se o argumentaci neodůvodněné diskriminace.[8]

Nová úprava počítá s tím, že dlužník může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo jeho hrozící úpadek řešil oddlužením, jde-li o právnickou osobu, která podle zákona není považována za podnikatele a současně nemá dluhy z podnikání, nebo fyzickou osobu, která nemá dluhy z podnikání. V odstavci 2 je stanoveno, že dluh z podnikání nebrání řešení dlužníkovy úpadku nebo hrozícího úpadku oddlužením, jestliže s tím souhlasí věřitel, o jehož pohledávku jde, nebo jde o pohledávku věřitele, která zůstala neuspokojena po skončení insolvenčního řízení, ve kterém insolvenční soud zrušil konkurs na majetek dlužníka podle § 308 odst. 1 písm. c) nebo d), anebo jde o pohledávku zajištěného věřitele. Přijetí této úpravy reflektuje dosavadní vývoj judikatury a dle našeho názoru bude jen otázka času, kdy oddlužení bude muset projít další výraznější revizí, aby postihovalo odlišný podnikatelský prvek v oddlužení. Soudní praxe se bude například potýkat s tím, jak má podnikatel věrohodně doložit svůj budoucí příjem (u zaměstnance postačila pracovní smlouva) a jaký vztah bude mezi dodavatelem podnikatele a „neobchodními“ věřiteli v rámci plnění splátkového kalendáře[9]. Kromě dalšího by měl být předmětem budoucí revize také nevyhovující obsah v ustanovení § 406 IZ (rozhodnutí o schválení oddlužení), který nepočítá s jiným trvalým příjmem než od plátce mzdy.

Závěr

Lze učinit závěr, že zákonodárce zachoval účel oddlužení v takovém rozsahu, jak jej judikatura chápala doposud, tj. *že v případě neúspěchu podnikání, jež vedlo k podnikatelově úpadkové situaci, nemůže být věřitelům závazků vzniklých z podnikatelské činnosti vnuceno bez jejich souhlasu vypořádání, jež by znamenalo uspokojení jejich pohledávek v podstatně nižším rozsahu, než na jaký mají nárok, jak je tomu právě u oddlužení*[10], ledaže by takoví věřitelé s takovým řešením souhlasili.

Mgr. Vítězslav Pleva,
asistent soudce

-
- [1] Např. viz sp. zn. 1 VSPH 3/2008
[2] Viz výkladové stanovisko č. 2/2008 ze dne 3.6.2008; k dispozici na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti
[3] Viz usnesení NS sp. zn. 29 NSČR 9/2009
[4] Viz usnesení NS č. j. 29 NSČR 11/2009-B-16
[5] Srovnej sp. zn. Pl. ÚS 21/96
[6] Viz např. odůvodnění usnesení NS sp. zn. 29 NSČR 9/2009
[7] Viz například sp. zn. 21 Cdo 2137/2004
[8] Srovnej usnesení sp. zn. 29 NSČR 11/2009
[9] Srovnej např. ust. § 412 odst. 1 písm. f
[10] Viz č. j. 1 VSPH 236/2008-A-18

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Smlouvy o vzájemném plnění v insolvenční - judikaturní závěry](#)
- [Odpovědnost členů statutárního orgánu za nepodání insolvenčního návrhu včas](#)
- [Úmyslně zkracující právní jednání mezi dlužníkem a osobou blízkou](#)
- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [K postavení zajištěného věřitele v insolvenčním řízení](#)
- [K \(ne\)způsobilosti notářského zápisu jako exekučního titulu pro nařízení exekuce prodejem zástavy](#)
- [Promlčení pracovněprávních pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou](#)
- [Preventivní restrukturalizace](#)
- [Odpovědnost státu za nesprávný úřední postup exekutora: Je stát skutečně „posledním dlužníkem“?](#)
- [Odstoupení od smlouvy v insolvenčním řízení](#)
- [Zřízení exekutorského zástavního práva - právní rámec, dopady a judikatura](#)